

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

КРАВЧУК С. М.

**ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК
З МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ
ПРАВ ЛЮДИНИ**

**Львів
Видавець Марченко Т. В.
2026**

УДК 340.12
К-77

*Рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Національного університету «Львівська політехніка»
(протокол № 5 від 19 травня 2026 року)*

Рецензенти:

Кельман М. С. – доктор юридичних наук, професор кафедри теорії права та конституціоналізму Інституту права психології та інноваційної освіти, Національного університету «Львівська політехніка».

Микієвич М. М. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри європейського права Львівського національного університету імені Івана Франка, заслужений юрист України, академік Академії наук вищої школи України.

Ковалів М. В. – кандидат юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін, Львівський державний університет внутрішніх справ.

К-77 Кравчук С. М. Термінологічний словник з міжнародного захисту прав людини : термінологічний словник. Львів : Видавець Марченко Т. В., 2026.- 340 с.
ISBN 978-617-8682-58-3

Термінологічний словник охопив аналіз основних категорій, термінів і понять з міжнародного захисту прав людини.

Для здобувачів вищої освіти, зокрема здобувачів спеціальності 081 «Право» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, науковців, правозахисників та співробітників неурядових організацій, практикуючих юристів та адвокатів, державних службовців та широкого кола осіб, чия діяльність пов'язана з праволюдською сферою.

Видано в авторській редакції.

УДК 340.12

ISBN 978-617-8682-58-3

© Кравчук Світлана Миколаївна, 2026
© Видавець Марченко Т. В., 2026

ПЕРЕДМОВА

«Право існує для людини, а не людина для права».

Герберт Л. А. Харт (один із найвидатніших правових філософів ХХ століття)

*«Права людини – це не те, що хтось вам дає;
це те, що ніхто не може у вас відняти».*

Рамзі Кларк (американський юрист та правозахисник)

Пропонуємо вашій увазі «Термінологічний словник з міжнародного захисту прав людини» (далі – Словник) представлений як авторська цілісна концепція підготовки правника нового покоління.

Хто він – правник нового покоління? Це фахівець, який здатен критично мислити в умовах глобальної цифровізації, бачити за кожним юридичним терміном живу людину та професійно оперувати інструментарієм міжнародно-правового захисту. У світі, де алгоритми все частіше намагаються замінити правову рефлексію, справжня професійна майстерність полягає у здатності до глибокої етичної та ціннісної оцінки.

У чому ж полягає засаднича цінність цього Словника та його визначальне значення у вашому фаховому поступі? Опанування дисципліни починається не з вивчення параграфів, а з усвідомлення смислів. Пропоноване видання покликане сформувані у здобувачів: а) термінологічну стійкість (здатність чітко розрізняти концептуальні межі прав людини у фізичному та цифровому просторах); б) інтелектуальну автономію (вміння працювати з першоджерелами мовою оригіналу (English for Lawyers), не покладаючись на спрощені інтерпретації); в) етичну відповідальність (розуміння того, що право – це не суха догма, а динамічний щит для захисту людської гідності). Правник майбутнього – не просто «застосував норми», а політехнік справедливості, який вільно володіє правовою мовою і здатен аргументувати свою позицію на міжнародному рівні.

Навчальне видання присвячене проблематиці міжнародного захисту прав людини та являє собою ґрунтовну і водночас надзвичайно своєчасну працю, яка поєднує у собі класичні концепти правничої

науки з новітніми викликами, що постають у зв'язку з розвитком технологій. Поява такого термінологічного словника зумовлена потребою в уніфікації та систематизації термінології, яка на сучасному етапі характеризується особливою динамікою, адже технологічний прогрес випереджає як національне, так і міжнародне право, створюючи ситуацію правового вакууму та невизначеності. Видання намагається заповнити цю прогалину, формуючи спільний словниковий простір, де юридичні, етичні та технологічні поняття розглядаються в органічному взаємозв'язку.

Особливої уваги заслуговує те, що термінологічний словник охоплює не лише усталені категорії, відомі ще з другої половини ХХ століття, такі як «права людини», «право на приватність», «свобода вираження поглядів» чи «міжнародні стандарти захисту особистості», але й ті поняття, які з'явилися порівняно недавно та увійшли в науковий і суспільний обіг завдяки бурхливому розвитку цифрових технологій. Йдеться, зокрема, про категорії на кшталт «алгоритмічної упередженості», «цифрового суверенітету», «етики штучного інтелекту», «big data», «deepfake» та багатьох інших. Саме цей поєднаний підхід робить словник не лише традиційним довідником, а й певною мірою науковим і методологічним орієнтиром у сфері, де стикаються юриспруденція, інформаційні технології та етика.

Важливою рисою видання є його міждисциплінарність. Керуючись авторською концепцією та стратегією, ми вийшли далеко за межі суто юридичного виміру, залучивши суміжні царини – соціологічну, філософську та технічну.

Адже, як свідчить сучасна практика, захист прав людини в цифрову епоху неможливо розглядати винятково через призму юридичних норм. Алгоритми, що регулюють доступ до інформації чи формують «інформаційні бульбашки», впливають на свободу вираження, створюють ризики для права на рівність і можуть призводити до нових форм дискримінації. Словник звертає увагу на цей взаємозв'язок і тим самим розширює горизонти правозахисного дискурсу.

Надзвичайно цінним є саме міжнародний фокус словника. Тому – не суто національна перспектива, а постійна апеляція до глобальних механізмів: універсальних документів ООН, актів Ради Європи, практики Європейського суду з прав людини, рекомендацій ЮНЕСКО у сфері етики штучного інтелекту. Це дозволяє побачити, яким чином різні правові системи реагують на виклики цифрової доби, і водночас демонструє необхідність вироблення спільних стандартів, адже цифрові технології не знають кордонів, а отже й проблеми, які вони породжують, потребують наднаціонального регулювання.

Пропонований словник є вагомим кроком у розв'язанні складних методологічних завдань, що неминуче постають при систематизації цієї інноваційної сфери. Майстерно враховуємо динамічність і мінливість сучасної термінології, де актуальні поняття постійно еволюціонують. Особливої уваги заслуговує зважений підхід до роботи з абстрактними категоріями: на прикладі дефініції «цифрові права» продемонстровано глибину розуміння варіативності міжнародних підходів – від базового права на доступ до мережі до комплексного спектра цифрових свобод.

Ця авторська праця не лише фіксує сучасне змістове наповнення термінів, а й виконує важливу пропедевтичну функцію. Вона озброює майбутніх дослідників і практиків концептуальним каркасом, що дозволяє фахово орієнтуватися в розмаїтті інтерпретацій та бути готовими до подальшої трансформації правових смислів у цифрову епоху.

Словник інтригує ще й тим, що він наче балансує між двома світами – світом гуманітарних цінностей і світом цифрової логіки. Він показує, що права людини сьогодні – це вже не лише тексти конвенцій, а й коди програм, алгоритми сортування даних, архітектура соціальних мереж. Право на приватність, яке ще кілька десятиліть тому означало переважно недоторканність особистого життя, сьогодні нагадує крихку оболонку, що може бути пробита одним-єдиним натисканням клавіші або витокком бази даних. Свобода вираження поглядів, колись асоційована з газетною статтею чи виступом на площі, тепер залежить від роботи пошукових систем, фільтрів контенту та політик цифрових

платформ. Словник, фіксуючи ці трансформації, дає читачеві можливість зрозуміти масштаб змін і критично осмислити їх.

Академічний стиль подачі викладу гарантує наукову точність і відповідає рівню серйозного правничого видання. Значення цього словника виходить далеко за межі довідкової функції. Він формує концептуальні рамки для подальших досліджень і практичних кроків, спрямованих на врегулювання відносин між людиною та технологіями. Його можна розглядати як спробу закласти фундамент для майбутньої «правової культури цифрової епохи», де на перший план виходить поєднання гуманістичних ідеалів із технократичною реальністю. Адже головне завдання міжнародного права у XXI столітті – не просто закріпити права, а знайти способи їхнього захисту в умовах, коли автономні системи, алгоритми й глобальні цифрові корпорації мають вплив, що іноді перевищує вплив держав.

Авторський «Термінологічний словник з міжнародного захисту прав людини» виконаний мною, старшим викладачем закладу вищої освіти Кравчук Світланою Миколаївною в рамках науково-дослідної роботи кафедри теорії права та конституціоналізму, Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти, НУ «Львівська політехніка» та рекомендований для здобувачів спеціальності 081 «Право» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Він є надзвичайно важливим і перспективним внеском у розвиток як правової науки, так і практики захисту прав людини, дає змогу не лише орієнтуватися в новітніх термінах, а й критично осмислювати взаємодію між міжнародними стандартами та технологічними реаліями. Наукова цінність словника визначається глибиною його правоволоудинної прив'язки.

Словник включає деталізовані дефініції ключових понять, що розвиваються. Передусім це «право на забуття» (right to be forgotten), яке пояснюється крізь призму GDPR та прецедентне право Суду ЄС, що впливає на зміст тлумачення статті 17 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (МПГПП). Розглядається поняття «алгоритмічної підзвітності» (algorithmic accountability), як потреби людського контролю за рішеннями ШІ, які зачіпають права, з

прив'язкою до вимог Акту ЄС про ШІ та принципу права на справедливий судовий розгляд (стаття 14 МПГПП). Наступним цікавим терміном є «цифрова експресія» (Digital Expression), як тлумачення свободи вираження поглядів (стаття 19 МПГПП) у контексті цензури, дезінформації та регулювання платформ, включаючи релевантні резолюції Ради ООН з прав людини щодо доступу до Інтернету. Так класичні положення статті 19 МПГПП набувають нового сенсу у світлі глобальних дискусій. Важливо підкреслити, що словник не уникає складних і чутливих тем. Тому надається значення терміну «цифровий розрив» (Digital Divide), який визначається як порушення економічних та соціальних прав (на освіту, працю), що наголошує на потребі недискримінаційного доступу до технологій.

Найбільша проблема з якою я зіштовхнулась при укладенні словника – швидкість розвитку технологій, або ризик динамічного застаріння (dynamic obsolescence), адже технології завжди випереджають повільний процес формування міжнародно-правових норм. Це вимагає впровадження нової моделі – постійного онлайн-оновлення, створення окремої онлайн-платформи з постійною інтеграцією нових дефініцій, або видання щорічних додатків до Словника. Водночас риса динамічності у зв'язку з розвитком технологій додає словнику унікальної вартості: він фіксує момент історії, «зупиняє кадр» у стрімкому русі цифрових перетворень, залишаючи науковцям і практикам відправну точку для подальших досліджень, стаючи свідченням того, як права людини намагаються адаптуватися до нових викликів.

Іншою проблемою, є ризик євроцентризму, коли дефініції надмірно покладаються на досвід ЄС та ЄСПЛ. Майбутні додатки до Словника повинні збалансувати ці норми із досвідом Міжамериканського суду з прав людини та практикою Комітету ООН з прав людини, щоб надати словнику характер універсальності.

Загалом видання «Термінологічний словник з міжнародного захисту прав людини» є евристичним інструментом першорядної важливості для формування нового покоління правників-бакалаврів.

Він надає необхідну концептуальну чіткість у хаотичному цифровому просторі, є ресурсом що дозволяє досягнути складний лексичний апарат, без якого неможливо вільно орієнтуватися у міжнародних документах, резолюціях чи судовій практиці. Це справжній навчальний інструмент, що формує критичне мислення й навички аналізу.

Словник не просто містить терміни, а інтегрує технологічні виклики в універсальний та непорушний корпус міжнародного захисту прав людини, як надзвичайно важливого та сучасного завдання людства. Цей словник, по суті, має стати нормативним компасом, який гарантує, що права людини, навіть у цифровому вимірі, залишаються недиференційованими та пріоритетними над технологічною ефективністю. Він дозволяє прослідкувати як технології змінюють спосіб розуміння свободи, приватності та справедливості.

Словник виступає як регуляторний фільтр, що забезпечує нормативну когерентність – узгодженість між традиційним *corpus juris* (нормативною базою) та цифровою реальністю. Він прокладає шлях до єдиної юриспруденції, де технології завжди підпорядковані, а не домінують над універсальними правами людини. Ця властивість робить словник фундаментальним інструментом для наукової експансії міжнародного захисту прав людини у XXI століття.

Словник не лише допомагає краще зрозуміти сучасність, а й формує основу для захисту майбутнього. Він нагадує читачеві, що навіть у добу штучного інтелекту й кібернетичних рішень людина залишається центром міжнародного правопорядку, а її гідність – головним критерієм оцінки будь-яких технологій. У цьому сенсі словник не лише пояснює, а й виховує – формує нову правову культуру, здатну витримати випробування цифровою добою.

Для науковця він стане джерелом систематизованих знань, для практичного юриста – інструментом орієнтації у складних кейсах, для студента – ключем до розуміння нових реалій, а для політика чи громадського діяча – нагадуванням, що у вирі технологічних трансформацій людина і її права не повинні залишатися у затінку. Саме ця багатофункціональність робить видання інтригуючим і

багатообіцяючим, а його використання – необхідним для тих, хто хоче бути не пасивним спостерігачем, а активним учасником процесів, що формують цифрове майбутнє.

Видання стане настільною книгою для студентів бакалаврського рівня, правознавців і тих, хто розробляє міжнародну політику у сфері цифрової трансформації. Його значення полягає у спробі інтегрувати гуманітарний вимір у технічний дискурс і наголосити, що навіть у добу алгоритмів і штучного інтелекту людина та її гідність залишаються головним орієнтиром міжнародного правопорядку.

Термінологічний навігатор виведе вас на шлях фахового тріумфу, де кожне слово служить людській гідності, а кожен правовий зміст – торжеству справедливості. Нехай опанування новітньої праволюдської термінології стане Вашим першим кроком до вершини професійного успіху, де право завжди залишається людським, а правда – переконливою.

Світлана Миколаївна Кравчук

НАВІГАТОР ЗАСВОЄННЯ ПРАВОВИХ СМИСЛІВ З МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ПРОФЕСІЙНОГО УСПІХУ ПРАВНИКА ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ

*Методичні настанови для здобувачів спеціальності 081
«Право» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.*

Успішна професійна діяльність у сучасних реаліях вимагає не лише знання закону, а й вільного володіння його понятійним апаратом. Даний словник розроблений як фундамент для майбутніх фахівців у сфері захисту прав людини. Запропоноване видання є не лише механічним переліком дефініцій. Це – інтелектуальний інструментарій, «правовий код» до опанування міжнародним захистом прав людини. У добу стрімкої конвергенції технологій та юриспруденції прецизія юридичного терміна набуває критичного значення, перевершуючи за ефективністю складні алгоритми.

Чому цей інструмент є необхідним для Вашої практики?

Міждисциплінарна архітектура: словник демонструє, як правові норми взаємодіють із соціальними та технологічними змінами сучасності.

Концептуальні переваги словника:

1. Професійна релевантність: зміст повністю відповідає стандарту спеціальності 081 «Право», фокусуючи увагу на фундаментальних концепціях, які формують професійну ідентичність правника.

2. Інтеграція у глобальний контекст: наявність автентичних англійських відповідників (English for Lawyers) відкриває шлях до автентичного розуміння прецедентної практики ЄСПЛ та актів міжнародного права. Це Ваш місток до розуміння рішень ЄСПЛ, документів ООН та Ради Європи в оригіналі.

3. Системний підхід: словник розкриває взаємозв'язок права та захисту прав людини з етикою, соціальною інженерією та новітніми технологіями, формуючи цілісне світосприйняття.

4. Методологія опрацювання: кожне поняття структуроване за принципом логічної завершеності – термін у алфавітному порядку, його англійська номінація та ґрунтовна наукова дефініція (тріада: термін – переклад – зміст).

5. Компаративний аспект: подання термінів англійською мовою сприяє розвитку навичок роботи з актами міжнародних судових та квазісудових установ.

6. Наукова верифікація: дефініції базуються на актуальних теоретико-правових наукових підходах та положеннях чинного міжнародного законодавства.

7. Практичне значення: словник слугує інструментарієм для самостійної роботи, підготовки наукових тез та успішного проходження підсумкового контролю. Авторка наголошує на важливості осмислення кожного терміна як елемента цілісної системи захисту людської гідності.

Рекомендації щодо застосування

Даний ресурс призначений для підготовки до контрольних заходів, саморозвитку та апробації перших наукових результатів. Пам'ятайте, за авторським переконанням, мова права вимагає від Вас не буквального відтворення термінології, а глибокої рефлексії крізь призму людської гідності.

Використовуйте «Термінологічний словник з міжнародного захисту прав людини» як «швидку допомогу» при підготовці до занять, контрольних робіт, заліків та іспитів. А наукова новизна окремих термінів нехай блисне яскравою іскрою, яка розпалить у Вас інтелектуальне багаття першого допитливого наукового пошуку та допоможе швидко розставити правильні термінологічні акценти у наукових тезах та фахових публікаціях. Зажди пам'ятайте: право – це сила мови. Чим багатший ваш лексикон, тим переконливішою ставатиме Ваша наукова чи професійна позиція.

Словник відкриває простір для саморозвитку, стаючи надійним провідником для тих, хто прагне вийти за межі стандартної програми та зазирнути за горизонти базового курсу.

Бажаю наукової наснаги та успіхів у підкоренні правових вершин!

Високих здобутків у Вашій освітній, науковій та практичній діяльності!

© Світлана Миколаївна Кравчук, 2026. Львів.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Авторка-упорядниця:
КРАВЧУК Світлана Миколаївна**

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК З МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Підп. до друку 12.06.2026 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк цифровий.
Гарнітура PT Serif. Умовн. друк. арк. 19,76.
Тираж 100 прим.

Видавець Марченко Т. В
м. Львів-53, 79053, Україна, тел.: +38 (050) 370-19-57
e-mail: magnol06@ukr.net
<https://magnolia.lviv.ua>

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 6784 від 30.05.2019 року, видане Державним
комітетом
інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України.

Надруковано у друкарні видавця Марченко Т. В.